

Turkish Studies Language and Literature

Volume 14 Issue 1, 2019, p. 209-228
DOI: 10.7827/TurkishStudies.15170
ISSN: 2667-5641
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş: Şubat 2019*

✓ *Accepted/Kabul: Mart 2019*

This article was checked by intihal.net.

GÜNLÜKLERİN KIYILARINDAN: BİR ENTELEKTÜEL OLARAK HÜSEYİN SU

*Dursun Ali TÖKEL**

ÖZET

Bir yazarın günlükleri, sadece o yazarın kişisel tarihini takibe yaramıyor. Bir yazarın günlükleri çerçevesinde, aynı zamanda, yazarın okuma ve yazma serüveni, bu serüvene ilişkin dikenli yolculuklar da gündeme geliyor. Yine o devrin gündelik siyasi, kültürel, ekonomik, entelektüel tarihi de öğrenilmiş oluyor. Bu öğrenme öznel de olsa çok kıymetli bilgiler sunmaktadır. Tarih, büyük fotoğrafı verirken, günlükler o büyük fotoğraftaki küçük ama gözden kaçan, çok anlamı ayrıntıları getiriyor gözlerimizin önüne.

Hüseyin Su, **Takvim Yırtıkları** adıyla üç cilt olarak yayınladığı günlüklerinde kendi kişisel tarihi çerçevesinde aynı zamanda yakın tarihimizin pek çok ayrıntısından da bizi haberdar ediyor. Sadece bu değil elbette. Çok dikkatli bir okur ve aynı zamanda önemli bir hikâye, deneme ve edebiyat kuramları üzerine yazan bir yazar olarak okuma ve yazma konularındaki fikirlerini paylaşıyor bizimle. Onun günlüklerini okurken bir yandan tarih, kültür, siyaset ve gündelik hayatın ayrıntıları üzerine bir yolculuğa çıkıyor, bir yandan da bir yazarın okuma ve yazma macerasını takip ediyor, çok önemli okur ve yazarlarla da tanışmış oluyoruz.

Bu yazı, bu takibin sonucunda, günlüklerin birinci cildi üzerindeki izlenimleri aktarmakta ve bununla önemli bir yazarın zihin haritasına, bununla da bir entelektüelin yetişme tarzına odaklanmaktadır. Bu odak, benzeri zihinlerin inşasında önemli bir kılavuz niteliği görecektir.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Su, Entelektüel, Günlükler

* Doç. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, E-posta: dursunali@hotmail.com

HÜSEYİN SU: AN INTELLECT REFLECTED FROM THE PERIPHERY OF HIS DIARIES

ABSTRACT

The diaries of an author do not only imply his/her personal background, but also recall the spinymental journey of him/ her, depending on the reading and writing adventure of them. Additionally, the political, cultural, economical and intellectual history of the the period is also grasped, which revals very valuable knowledge, though admitted a little bit subjective. The diaries steer our attention into smaller and tiny, but meaningful details of life, while history represents the big picture. Hüseyin su, in his three volume – work “Takvim Yırtıkları” (Calender Torns) informs us on both his personal background and the tiny details of the very recent history. However, this is not all about Hüseyin Su, due to the fact that he reveals clearly his ideas concerning reading and writing skills as being a significant literary critic, short story and essay writer.

As we read his diaries we pass through the fields of history, culture, policy and the tiny particles ofhis daily life. Additionally, we get introduced to very important readers and writers of the period and obtain some very first hand information on his reading and writing adventure, aswell. This article aims to focus on the intellectual map and self-raising experienceof Hüseyin Su, The author, referring to the first volume of his books, by tracking closely his diaries, which will be expected to play the function of an important guide to constitute the mind maps of the younger generations.

STRUCTURED ABSTRACT

The diaries of an author do not only imply his/her personal background, but also recall the spinymental journey of him/ her, depending on the reading and writing adventure of them. Additionally, the political, cultural, economical and intellectual history of the the period is also grasped, which revals very valuable knowledge, though admitted a little bit subjective. The diaries steer our attention into smaller and tiny, but meaningful details of life, while history represents the big picture. Hüseyin su, in his three volume – work “Takvim Yırtıkları” (Calender Torns) informs us on both his personal background and the tiny details of the very recent history. However, this is not all about Hüseyin Su, due to the fact that he reveals clearly his ideas concerning reading and writing skills as being a significant literary critic, short story and essay writer.

As we read his diaries we pass through the fields of history, culture, policy and the tiny particles ofhis daily life. Additionally, we get introduced to very important readers and writers of the period and obtain some very first hand information on his reading and writing adventure, aswell. This article aims to focus on the intellectual map and self-raising experienceof Hüseyin Su, The author, referring to the first volume of his books, by tracking closely his diaries, which will be

expected to play the function of an important guide to constitute the mind maps of the younger generations.

This paper, as a result of this follow-up, conveys the impressions of the first volume of the diaries and focuses on the mind map of an important author and the way that an intellectual grows. This focus will be an important guide in the construction of similar minds.

In this article written in the diaries, different titles are mentioned. These titles were transcribed into eight main chapters. These; 1. On the shores of Hüseyin Su, on the shores of 2. Reading and Writing: A Deadly Giant, 3. On Its Coasts: Memo, Daily, Letter, 4. On the Coast of Reading, 5. On the shores of Nuri Pakdil On the coast, 8. It is on the coast of the human.

According to Hüseyin Su, human beings do not write themselves. But what is the importance of writing for man compared to other activities of man? An easy answer to this question is this. The circuit depends on time, space, person, these answers. Hüseyin Su complains about the inability to write constantly, and also finds various reasons for what is happening. But for him, the biggest reason for not being able to write alone is not to be alone.

As I read the journals, I came across wonderful metaphors that made references to the quality and quantity of writing of Hüseyin Su and which embodied the punishment of writing in a very terse way in our mind, and I didn't want to lose them. According to him, not every writer can write, but if anyone writes, certainly it is very literate. The question is can it be read without reading? Raises the question of abilir can't overflow? ". Writing is a probable problem of reading, but let's say it is the absolute precursor of writing. Where a great writer is being mentioned, there is also a big, patient, strawberry, who is digging the mountains with a needle. Books read, the author's mind map, fed sources, point of view, writing strategy, metaphor centers, the philosophy of writing the text, the fiction is giving upward and downward.

Logs mean not only personal history, but also meaningful history to figure out history. We wanted to give a few examples in this study. In our article, I especially felt the need to open the title on the shores of reading. Why would she be on the coast? Because no one can read a letter of reading, if it is an ocean, that one cannot go beyond the shores of this ocean. Every reader, however, wanders along the shores of the sea to read.

As I read the diaries of Hüseyin Su, I noticed that his many critical accents to reading - like any worth reading - were noticed. Under this hood, he wanted to share his utmost attention, utterly important. With all of this, reading for Hüseyin Su seems to be the second but writing primary action. He often refers to a negative function of reading, such as postponing writing, avoiding writing.

If we look at the other volumes of the diaries, we may have different attitudes. But even reading the first volume gave us a lot of things. His attention to Nuri Pakdil on us, especially his writing, reading, the loss of human-man-made values, took us on a trip to an important intellectual world of mind, ideas and dreams. These trips also

show people who are looking for great pursuits. To understand what is going on, we need to confess and testify to the great people who convey what we have gone through with bitter experiences. Hüseyin Su is a thought person who has met some of those great people and has gone through considerable distances with great experiences. Let us be a lame ant in the caravan of kindness as witnesses to the elders. Being on the road is not a matter of business, but the goal is of course, I hope that it will be bestowed.

Keywords: Hüseyin Su, Entelektüel, Logs.

Kimi zaman sınavlara girme, kimi zaman başka vesilelerle Ankara'ya gittiğimizde muhakkak uğradığımız yerlerin başında Hece dergisi bürosu geliyordu. Buraya, hem dergiye uğramak, kitaplar âleminde seyru sefer etmek, ama aslında Hüseyin Su ile görüşmek, yani İbrahim abi ile buluşup muhabbet etmek amacıyla uğruyorduk. Ne zaman gitsek oradaydı. Sağ, solu, önü arkası kitaplar, dergiler, dergi koleksiyonlarıyla dolu büyük bir masasının arkasında oturuyordu. Muhakkak radyodan bir müzik odadakilere eşlik ediyordu. İbrahim abiyi bizi daima muhabbetle karşılayan ama hemen hemen hiç konuşmayan bir sima olarak hatırlıyorum. Veya çok ama çok az konuşan bir sima. Neden az konuşuyordu? Kişiliğinden kaynaklandığını düşündüm hep, kimi insan nasıl konuşmayı çok severse kimi de sevmiyordu işte.

Ama biz, tam çalçeneydik. Hatırlıyorum da onun karşısındaki koltuğa oturmuş, ara vermeden gelen çaylar eşliğinde sürekli konuşuyoruz. Boş konuşmuyoruz elbette, edebiyatın, sanatın, medeniyet ve kültürümüzün çok çeşitli meseleleriydi bahislerimizin mevzuu. Fakat şu an günlüklerini okurken ve hele hele de tam şu anda, gözlerim 9 Haziran 1987 tarihli günlükte gezinirken, her ne mevzuda olursa olsun o konuşmalarımızın Hüseyin Su'yu nasıl da bunaltmış olacağını asla kestiremezdim:

“İnsanlar, sanki bütünüyle çene olarak yaratılmışlar. Bir de herkes tam anlamıyla beyinle besleniyor. Ne kadar çok konuşacakları var böyle! Dilim, seni, dilim dilim dileyim, sözü, dili cezalandırmak anlamında değil, çoğalmak anlamında anlaşılmalı galiba!” (Su:2017-I/ 311). Acaba bizim konuşmalarımız da bu gruba dâhil miydi onun zihninde? İnşallah değilmiştir!

Bu konuşmalarımız, genel olarak bize “yazı yazma ödevi” olarak geri dönüyordu. “Sen madem şu mevzuda böyle rahat ve geniş konuşuyorsun, öyleyse bu mevzuda bir yazı yaz!” veya şöyle deniyordu, bir müddet sonra “Bu konuyu kitap olarak ele alsan çok iyi olacak.” Ve ben Ankara'dan döner dönmez kendimi “ödevlendirilmiş” bir yazı yazarken buluyordum ve sonra hep şu yakınma içinde “keşke konuşmayı sadece dinleseydim.” Bu “keşke”lerin ardı arkası kesilmedi hiçbir zaman ve şu anda da bu keşkelerden birinin diyeti üzerindeyim.

1. Hüseyin Su'nun Kıyılarında

Daha önce Nehir yayınlarından çıkan **Hüseyin Su Kitabında** onun hakkında bir yazı yazmıştım. (Tökel, 2005/31-49) Bu yazıda Hüseyin Su'yu, Tanpınar'ın “Bizim Hikâyemiz” bakışı açısından kısa bir şekilde değerlendirmiştik. Nedir “*bizim hikâyemiz?*” meselesi? Tanpınar, kendisine yazdığı bir hikâyeyi okumasını istirahat eden birine, hikâyeyi kurgu ve teknik olarak çok beğendiğini ama bu hikâyede “bizim” olmadığımızı söylüyordu. Hikâye yazarının “peki neden biz yoğun hikâyelerimizde?” sorusuna da şöyle cevap vermişti: “*Kim olursak olalım, nasıl yetişirsek yetişelim, hayat tecrübemizin mahiyeti ve genişliği ne olursa olsun, bizim ağzımızdan hala okuduğumuz Frenk kitapları konuşmaktadır. Tıpkı bizden evvelkiler gibi...*” (Tanpınar, 1996/63)

Bana göre Hüseyin Su hikâyeleri, içinde *Frenk kitaplarının konuşmadığı*, tam aksine *bizim hikâyelerimiz olan* hikâyelerdi, o yazımın iddiası bu idi ve bunun için de gerekli argümanlarımızı ileri sürmüştük.

Şimdi bu yazıya da vesile olan, Hüseyin Su hakkında bir yazı istendiğinde doğal olarak ne yazacağım düşündüm. Son zamanlarda daha sıklıkla kitap yayınlıyordu. Hüseyin Su'yu bir hikâyeci olarak, bir hikâye kuramcısı olarak, bir edebiyat tarihi yazarı olarak, hatta başlı başına bir *Nuri Pakdil uzmanı* olarak, Türk dergiciliği ve dergileri hakkında bir bilirkişi olarak ve üç cilt halinde yayınlanan *Günlükler* göz önüne alındığında bir günlük yazarı olarak ve daha pek çok konudaki şahitlikleri yönünden ele alıp inceleyebilirdim. Ben günlüklerinden bize yansıyan ve dikkati çeken Hüseyin Su'yu yazmayı tercih ettim. Ama yazım, günlüklerin birinci cildiyle sınırlı kalacak? Neden diye sorulursa, sadece bu ciltle ilgili dikkatimi çekenler ve “muhakkak yazılmalı” dediklerim uzun sayfalar tuttuğu için...

Fakat bu yazının, ancak Hüseyin Su deryasının kıyılarında dolaşmak sonucunda ortaya çıktığını da belirtelim. Hiç birimiz, hiçbir kimsenin mutlak olarak künhüne vakıf olamayız. Ama meşhur olan sözde de ifade edildiği gibi bir şeyin çoğu elde edilemiyor diye azından da vaz geçilmemelidir.

2. Okuma Ve Yazmanın Kıyılarında: Bir Ölümçül Ödev

Yazmak, insani bir faaliyet alanı şüphesiz, insan dışında kalan varlıklar, kendilerini yazmıyorlar bildiğimiz kadarıyla. Ama yazmanın, insanın diğer faaliyetleriyle kıyaslandığında insan için önemi nedir? Bu soruya “şudur” diye kolay bir cevap verilemez. Devre, zamana, mekâna, kişiye göre değişir bu cevaplar.

Peki, ne demek Hüseyin Su için yazmak? “*İnsanın ucu bucağı bilinmeyen içinden; tünellerden, ovalardan, zirvelerden, vadilerden, gecelerden ve gündüzlerden geçerek kendi izimizi sürmek. İnsanın, hayatın mahrem alanlarında, kıvrımlarında dolaşmak..*” (Su, 206/110) Bu yazmak, Sait Faik'in “yazmasam deli olacaktım” sanrısının biraz daha açılmış hali. Öykü yazmayı böylesi bir girdapla açıklamaya çalışan Hüseyin Su'nun günlüklerindeki **yazmak**la ilgili vurguları benim çok dikkatimi çekti. Nuri Pakdil'i anlatırken kullandığı “*yazma eylemini, topluma, hayata dokunmayan, müdahale etmeyen, gerektiğinde yaralamayan bir düşünce çabası olarak görmez*” (Su, 2018/144) ifadelerini aynen onun **yazmak**'a yaptığı vurgu için de kullanabiliriz.

Hüseyin Su, **Takvim Yırtıkları** başlığını taşıyan günlüklerinde **okuma** ve **yazmaya** o kadar derin, o kadar ağır ve o kadar ürpertici vurgular yapıyor ki, o vurguları mesela *okuma alışkanlığı kazandırmak* yahut *okumanın önemine dikkat çekmek* seanslarında kullansanız etrafınızda bir tek okur kalmaz. Neden mi? Çünkü Su, okumayı bir *varoluş biçimi* olarak ele alıyor. Misal, ona sorsak “insan kimdir?” günlüklerindeki vurgulara göre şöyle cevap vermesini bekleyeceğiz: *İnsan, okuyan ve yazan canlıdır.*

Yazmaya verilen bu hayati önem aslında Varoluşçularda alenen görülür. Jean Paul Sartre'e “Niçin yazıyorsunuz?” diye sorulduğunda verdiği cevap şu: “*Bu soru, ‘niçin yaşıyorsun?’ diye sormaktır.*” Evet, nerdeyse aynı vurgu. Yaşamak bir okuma ve yazma eylemidir. Günlüklerde bu hususa o kadar sık değiniliyor ki, buna dikkat etmemek mümkün değil.

Onlar yazmıyorlar, *yazmaktan başka bir şey yapıyorlar, yazmak bir füzeyi uzay yolculuğuna hazırlayan insanın işi* sanki:

“*Dergiyi alınca bir iki gün hiçbir şey okuyamıyorum. Evire çevire birkaç kez okuyorum Edebiyat'ı. Bir ‘dergi’ okumaktan başka bir şey bizimkisi. Sanırım Edebiyat'ta yazdıklarımız da öyle; öykü, şiir, deneme... Yazıyoruz ama ‘yazı yazmak’tan başka bir şey!*”

“*Arkadaşlarla mektuplaşmalarımıza bakınca kendimi, bir füzeyi uzay yolculuğuna hazırlayan insanlardan biri gibi hissediyorum.*” (Su:2017-I/ 48-49)

Yazmanın kendisiyle özdeşleştirildiği öyle insani alanlar bulmuş ki Hüseyin Su. Mesela yazmak *yeğnileşmek için, kas ağrısı çekmemek için* mecburi bir eylem alanıdır.

“... Yazdığım zaman günümü anlamlandırdığımı düşünüyorum. Yeğnileşiyorum. İç huzurum artıyor. Düşünce ufkum dalga dalga genişliyor, açılıyor. Yazamadığım günlerde kas gerilmesine benzer bir ağrı hissediyorum bütün vücudumda. Yazarak hincını boşaltmış oluyorsun bir anlamda...” (Su:2017-I/ 269)

Peki, yazma süreci? Yazma sürecinde de çok geriliyorum. İtiraf ediyorum; huysuz, hatta geçimsiz bir insan oluyorum yazarken” (Su:2017-I/ 40)

Yazmayı hayatın faaliyet alanlarından biri olarak görenler vardır şüphesiz, bana sorulsa “yazmak gibi bir ödevimiz de var kuşkusuz, ama onu hayatî fonksiyonların başına da taşımam” diyebilirim. Fakat onun kendisine verdiği şaşmaz ödevler var: “Okuyacaksın, düşüneceksin, yazacaksın ve kesintisiz yürüyeceksin...” (Su:2017-I/ 165)

Hatta daha da ileri giderek onun için yazmanın, başka bir varolma biçimi olmayan bir olma haline denk geldiğini söyleyebiliriz:

“Haydi, bugün de birkaç cümle yaz defterine. Yaz ki saatin, günün, hayatın anlam kazansın. Kalbinde saplı duran iğnenin acısını unutasın böylece. Yaz ki bundan böyle kalemin kağıttan mahrum kalmasın. Ruhun inşirah bulsun. Aklının ve ruhunun ufkundaki kara bulutlar dağılsın...” (Su:2017-I/ 152)

Aslında yazıya karşı yaptıkları bu trajik vurgunun olumsuz yanları üzerine kendisinin de kuşku taşımadığını söyleyemeyiz. Yazmayı bu kadar ciddiye almanın bir takım sakıncaları yok mu? Var elbet, şunun gibi: “Yazı’ya kendisinin dışında bir anlam ve yük yüklediğimiz için mi **Edebiyat** dergisi yokuşa vuruyor?” (Su:2017-I/ 180)

Yazamamayı o kadar dert ediyor ve kendini yazıya motive etmek için o kadar farklı yollar deniyor ki, buna şaşırılmamak mümkün değil. Bu korku, “yazmasam çıldırabilirim”in bir tezahürü, aşka bir izah bulmak zor:

“Hiç kırışmamış, tertemiz bir kağıda olabildiğince iri harflerle ‘Her gün yazmalısın!’ diye bir not yazdım, masama oturduğumda tam karşıma gelecek şekilde kitaplığın raflarına tutturdum. Her an görmeliyim bu ikaz cümlesini. Bu cümleye uymaya çok ihtiyacım var.” (Su:2017-I/ 200-201)

Bu yazma vurgusu Sartre’in şu vurgusuyla o kadar örtüşüyor ki: “Yazmak, özgürlük istemenin bir biçimidir. Bir kez yazmaya başladınız mı, ister istemez bağlanmışsınızdır.”(Sartre, 2005/75)

Hayatın getirdiği pek çok yük karşısında, bunalan kendisine şöyle bir tavsiyede bulunuyor:

“Yakınma, viranelerde baykuşlar öter!

Konuş!

Yaz!

Oku!” (Su:2017-I/ 221.)

Hüseyin Su’nun yazma konusuna verdiği bu trajik önem dikkate alındığında benim aklıma J.P.Sartre’in gelmesi boşuna değilmiş. Keşke imkânım olsa da bu benzerlik üzerine daha ayrıntılı yazabilseydim. Onun “Yazma” ve “Nuri Pakdil” üzerine düştüğü şu not bizi bu konuda aydınlatmış oluyor:

“Benim anlayabildiğim kadarıyla da Nuri Pakdil’in yazar, sanatçı ve entelektüel idoli J. P. Sartre; siyasal, devrimci idoli de Lenin’dir. Okurken de konuşurken de sık sık andığı ve örnekler verdiği iki isimdi bunlar. Bu iki insanın hayatına ilişkin Türkçe’de ne varsa hepsini de mutlaka okumuştuk.” (Su:2017-I/ 367).

Niçin Yazamıyor?

Hüseyin Su, sürekli yazı yazamamaktan şikâyetçi ve buna neyin mani olduğuna dair de çeşitli gerekçeler buluyor. Ama ona göre, yazı yazamamanın en büyük sebebi *yalnız kalamamak*:

“Ama en çok da yalnızlığa, yalnız kalmaya, yazının doğum anındaki mahremiyetine ve kaçınılmaz itikâf sürecine ihtiyacım var. Evde, iş yerinde, kahvede, ve yürüyüşlerde. Günün yirmi dört saatinde yazı için gerekli olan yalnızlığa ihtiyacım var.

Yalnız kalmaya katlanamayınca, yalnızlık ateşiyle dilini ve kulaklarını terbiye edemeyince yazınsal üretimde düşüyor.” (Su:2017-I/ 183-184.)

Bazen mesele kendisinin yazı yazamamanın nedenlerini düşünmeden çıkıp daha evrensel bir boyuta taşıyor. Okumayı sevmediğimiz gibi, ondan daha beter bir dertle mamulüz, yazmayı da sevmiyoruz. O zaman soru şudur: *Neden yazamıyoruz?*

“Geriyeye dönüp bakınca iki neden görüyorum. Birincisi küçük yaşlardan itibaren bir okuma ve yazma disipliniyle yetişmişim; ikincisiyse yazarlığımızın temel motivasyonunun sadece aylık bir derginin sayılarına yazı yetiştirmek oluşu. Yani uzun soluklu projeler (kitaplık tasarımlar) üzerinde yoğunlaşamayıyoruz.” (Su:2017-I/ 45-46) İşi yazmak olan insanların, düzenli yazı yazamamasının bir nedenini de Nuri Pakdil’den mülhem aktarıyor: *“Zaman itibariye bir yazarın, düzenli olarak her gün okuduğu kadar da yazması gerektiğini söyler Nuri Pakdil.”* (Su:2017-I/ 35)

Yazamamayı böylesine değişik sebeplere bağlayan Hüseyin Su, günlüğün bir yerinde, yazamamanın çok daha derinlerde yatan başka bir sebebine gönderiyor bizi. Bu, insanın sadece kendi kendine kaldığında anlayacağı derin bir sebeptir: *“Yazarken kendimizle karşı karşıya oluyoruz, okurken ise bir başka insanla, bir yazarla karşı karşıya oluyoruz. Yazmak, kendimizle yüzleşmek olduğundan mı kaçışım?.. Sadece benim sorunum mu acaba bu durum? Sanmıyorum. Başkasının içini daha kolay didikleyebiliyoruz çünkü.”* (Su:2017-I/ 45).

Bin bir zorlukla yazmanın çektirdiği çilelere katlanan insanda hâsıl olan şey nedir? Mutlu olma, bir yükten kurtulma, ferahlama hissi mi? Yoksa bunlarda mı bir aldatmaca? Yazan insanların, yazmaları sonucu adeta bir katarsis hissi yaşadıkları, bir boşalma duygusu yaşadıklarıdır. Söylenen bu. Peki, bunun Hüseyin Su’daki yazınması ne?

Yazmak Boşalmak mıdır? Nerdeeee! *“Kafamda dolaştırdığım öykü ve yazılar daha çok yoruyor beni bir an önce yazıp kurtulmak gerek ama öyle olmuyor işte. Hep kucakta taşınıyormuş gibi yükü ağır oluyor. Yazıldıktan sonra sırtınıza alıyorsunuz bu yükü; yazıyı ve kitabı... Hiç olmazsa elleriniz boştaki kalıyor ve kısa bir süre de olsa insanın kafası rahatlıyor.”* (Su:2017-I/ 43)

Yazmak Nasıl Mümkün olur? *“Yazma konusundaki tembelliğimi, zorluğumu ve ‘sınırlarımızı’ aşmam gerek düşündüklerimi yazabilmem için yazmanın zor yanı da burası, biliyorum.”* (Su:2017-I/ 75)

“Bizim yazıyla ilişkimiz yalnızca ‘yazarlık’ değil ki. Bu cümleleri yazarken kalbimi dinliyor ve içtenliğimi yokluyorum. İnsan ‘amel’inden hoşnut kaldığında onu bütünüyle kaybetmez mi?” (Su:2017-I/ 125.)

Yazma Metaforları

Günlükleri okurken, Hüseyin Su’nun yazmanın nitelik ve niceliğine göndermelerde bulunan ve yazmanın azabını çok veciz bir şekilde zihnimizde somutlayan harika metaforlara rastladım ve bunlar zayı olsun istemedim. Muhakkak diğer ciltlerde de bunlara benzer somutlamalar vardır. Ben buraya sadece birinci cilttekileri yazıyorum. Keşke zaman ve zemin imkân verseydi de bu metaforları açma imkânımız olsaydı. Bu bölümün aynı zamanda Hüseyin Su’nun *Şahsî Sözlüküne* bir giriş

olmasını da temenni ederim. Şu anda Tanpınar'ın imgeler sözlüğünü yazan biri olarak, bir gün inşallah Hüseyin Su'nun da *imgeler sözlüğünü* de yazmak nasip olur.

“Bir yazıya, bir öyküye başlamak, **bir ateşi avuçlamaya cesaret edebilmek** kadar zor oluyor benim için...” (Su:2017-I/ 73)

“...Yazıyı veya öyküyü bitirebilmek **bir doğum kadar hırpalıyor, yoruyor.**” (Su:2017-I/ 73)

“... Öyküyü bitirebilmek için **sürekli bir yokuşu tırmanıyorum.**” (Su:2017-I/ 73)

Birinden Mektup almak ve cevap yazmak ne demek?:

“Arkadaşlardan mektuplar almak ve onlara cevaplar yazmak, **her biriyle ayrı ayrı kucaklaşmak** gibi bir duygu veriyor insana.” (Su:2017-I/ 76)

“Okurken, satırların altını çizerken kalemin ucunu, **beynimin içinden geçiyormuş gibi** izliyorum kağıdın üzerinde.” (Su:2017-I/ 78)

“Yazınca **bir tüy kadar yeğnileşiyorum. Bulutlar kaldırıyor sanki insanı** yazdıktan sonra.” (Su:2017-I/ 95)

Yazamamak, bir yazar için tam anlamıyla **bir kabz hali; kafa ve kalp kabızlığı**”. (Su:2017-I/ 95)

“**Felaket; elimizin taşlaşması, hiçbir şey yazamamak!**” (Su:2017-I/ 189)

Bir sancı gibi kafamın içinde dolaşıp duruyor yazı. Sözlük bir kutu boşaltılmış iğneden ibaret.... Kabz hali...” (Su:2017-I/ 153)

“**Yaz ki bundan böyle kalemin kâğıttan mahrum kalmasın. Ruhun inşirah bulsun. Aklının ve ruhunun ufkundaki kara bulutlar dağılsın....**” (Su:2017-I/ 152)

“Yine bir yazıyı elden çıkaramamanın, oturup yazamamanın, çalışamamanın sıkıntısıyla dolaşıp duruyorum kaç gündür. **Bir türlü yağamayan, bunalan bulutlu bir gökyüzü gibiyim...**”

Oysa çoktandır üzerinde düşündüğüm, büyük ölçüde tasarladığım bir konuydu bu. Hazır da sayılırdı hani.

Oturup yazmak kalıyor geriye:

Sihirli bir kapının anahtar deliğini bulmak, anahtarı sokup çevirmek ve kapıyı itip girmek gibi bir şey bu durum.” (Su:2017-I/ 162)

Yazmak Nedir?

Hüseyin Su'nun ilk kitabı çıkmıştır. Askerdeyken bir arkadaşı getirir. Ne kitabın adını kendisi koymuştur (Tüneller), ne kapak tasarımını kendi yapmıştır, ne de içinde hangi hikâyeler olduğunu bilmektedir... Peki, bunun manası ne? İnsan kendi kitabını kendi hazırlayıp kendi bir ad düşünüp, kendi baskıya hazırlamaz mı? Öyle değilmiş:

“... Benim kitabım değil, hepsi de bizim kitabımızdı, yani Edebiyat Dergisi Yayınları'nın. Ayrıca 'yazarlık heveslerine' kapılamazdık biz. Yazı bir eylemdi Edebiyat dergisinde, heves değil...” (Su:2017-I/ 124).

Yazmak'a yapılan bu dehşetli vurgu Sartre'mın şu dikkatine götürüyor bizi: “**Demek ki yazmak, hem dünyanın üstündeki örtüleri kaldırmak, hem de onu okuyucunun cömertliğinin karşısına görev gibi çıkartmaktır. Yazmak, varlığın bütünlüğü için pek gerekli olduğunuzu kabul ettirebilmek üzere başkasının bilincine başvurmaktır.**” (Sartre 2005/51)

Nuri Pakdil, Hüseyin Su'ya okulu bitirip bitirmediğini soruyor ve “evet” cevabı alınca da “geçmiş olsun beyefendi” diyor ve belki de bir takdir beklerken “ çöpe atın gitsin o diplomayı” diyor.

(Su:2017-I/ 17) ve peşinden de “yazdıklarımızı getirin beyefendi” diyor, şaşırın Hüseyin Su’ya, çünkü o henüz yazmamıştır, Edebiyat Dergisiyle ilişkisi “yazı boyutunda” değildir. O zaman Nuri Pakdil şöyle diyor:

“Olur mu beyefendi öyle şey? *Edebiyat* eyleminin dışında hiçbir şey yoktur bizim hayatımızda, bu mümkün mü? Yazmamız da eyleme dâhildir.” (Su:2017-I/ 17)

Yazmanın izini Sürmek:

Her okuyan yazamaz, ama eğer biri yazarsa muhakkak çok okuyandır. “Okumadan yazılabilir mi?” sorusu, bir yerde “dolmayan taşabilir mi?” sorusunu akla getirir. Yazmak okumanın muhtemel bir soruncudur, ama okumak yazmanın mutlak öncülüdür diyelim. Nerede büyük bir yazardan bahsediliyorsa aynı zamanda orada büyük, sabırlı, dağları iğneyle kazıyan, çilekeş bir okurdan bahsediliyor demektir. Okunan kitaplar, yazarın zihin haritasını, beslendiği kaynakları, bakış açısını, yazma stratejisini, metafor merkezlerini, metin kurma felsefesini, kurmacaya bakışını da aşağı yukarı veriyor demektir.

Takvim Yaprakları başlığıyla yayınlanan günlüklerin birinci cildinde Hüseyin Su’nun, okuduğu belirttiği kitapların bir listesini yapayım dedim. Liste şudur:

Riyazü’s-Salihîn, (Hadis kitabı)

Paris Sıkıntısı, Charles Baudelaire

Milena’ya Mektuplar, Kafka

İspanya’da Ölüm Güncesi, Arthur Koestler

Başkan Babamızın Sonbaharı, Gabriel Garcia Marquez

Yaşama Uğraşı (Günlükler), Cesare Pavese

Hak Dini Kur’an Dili, (Tefsir), Muhammed Hamdi Yazır

Sevgi ve Şiddetin Kaynağı, Eric Fromm.

Gün Ortasında Karanlık, Arthur Koestler

Kölelerin İsyanı (Spartaküs), Arthur Koestler

Haçsız Haçlılar, Arthur Koestler

Satranç Dersleri, İlhami Çiçek

Ezilenler, Dostoyevski

Taras Bulba, Gogol

İstanbul, Edmondo De Amicis

Pol ve Virjini, Bernardin de Saint-Pierre

Günlük Notlar; A. de Saint-Exupery

Düşünceler ve Sohbetler, Epiktotes

Tünel, Ernesto Sabato

Mektuplar, Stefan Zweig

Mektuplar, Baudelaire (Baudelaire’in mektuplarından okudum biraz,(Takvim Yırtıkları I, s.

178)

Ecinniler, Dostoyevski, (C:1, s. 192-193'teki Krilov'un intiharından bahis vesilesiyle).

Sürgündekiler (roman), James Joyce

Uzun Bir Adam, İlhan Berk

Erzurumlu İbrahim Hakki (adı geçiyor; s. 207)

David Hume (Adı geçiyor), s. 209

Deniz Feneri, Wirginia Woolf (Çok az kitap kendisini bu kadar okutabilir, (C:1, s. 209.)

Kuşku Çağı, Nathalie Sarraute.

Savaş Ritimleri (roman), Cahit Zarifoğlu

Doğrular, Albert Camus

Günlükler, Franz Kafka

Mektuplar, Maksim Gorki

Görebildiğim kadarıyla birinci ciltte okuduğu belirttiği otuz küsur kitap var. Bunlara bakınca en dikkat çeken husus Batı kaynaklı eserlerin kahir ekseriyeti tutuşu. Bu, yazarın beslendiği kaynakları ve bakış açısına etki edecek yönelimleri de gösterir. Rasim Özdenerön ile ilgili yaptığım bir çalışmada da aynı sonucu görmüştüm. O dönem Müslüman/İslamcı/devrimci/Enetelektüel öfkeli/ yazarların hemen hepsinin bariz bir özelliğidir bu: Batılı metin okumalarının çok yoğun oluşu ve sayıca büyük bir yekûn teşkil etmesi. Hüseyin Su, kendisiyle yapılan bir röportajda gerçi kendi okuma serüvenine değinirken sadece yabancı değil yerli kaynaklarını da bir bir saymıştı:

“Kesikbaş Hikâyelerini, Hz. Ali Cenklerini, Hayber Kalesi'nin fethini, Kerem ile Aslı'yı, Ferhat ile Şirin'i, Aşık Garip'i, Yusuf ile Züleyha'yı..., ve bunlara ilaveten ayrıca; “Çehov, Maupassant, Borges, Poe, Woolf, Joyce, Faulkner, Balzac, Dostoyevski...; Binbir Gece Masalları, Müzekkinnüfus, Tabakatü'l-Kübra...; Halit Ziya Uşaklıgil, Refik Halit Karay, Sait Faik, Memduh Şevket, Sabahattin Ali, Sevim Burak, Bilge Karasu, öyküleriyle Tarık Buğra, Vüs'at O. Bener ve Sabahattin Kudret Aksal, bütün yazdıklarıyla Ahmet Hamdi Tanpınar, yine öyküleriyle Haldun Taner ve Tahsin Yücel; bütün yazdıklarıyla Oğuz Atay, Rasim Özdenören, Mustafa Kutlu ve her biri birer okul olarak Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil... Yazı ve öykü çizimdeki en belirgin, geriye döner dönmez hemen görebileceğim işaret taşları bunlar...” Ama ne hikmetse günlüklerinde (en azından birinci ciltte) bunlardan bahsetmiyor, herhalde günlüklerin olgunluk çağının başlangıcında yazmış olmasından.

Yazılmadıysa Vardır bir Hayır:

Okuryazar kısmının başına çok sık gelen bir hal vardır: Gece tam yatağa gireceksiniz, aklınıza harika bir cümle veya mısra gelir. Yataktan çıkmaya üşenir, “sabah kalkınca hatırlarım” der ve yatağa gömülürsünüz, uyanırsınız ki cümle gitmiş! Müthiş bir hayıflanma yaşarsınız; keşke cümleyi yazsaydınız, keşke bir yere kaydetseydiniz!.. Artık kendinizi yer bitirirsiniz.

Peki, gerçekten onu kaydememek büyük bir kayıp mıdır? Hüseyin Su'nun şu dikkati, hemen hepimizin başına gelen bu hayıflanmalara başka bir gözle bakmamıza vesile oluyor. Eğer biz onu yazmadıysak vardır bir hayır:

“Sınıfta, dersin ortasında hatırladım gece bulamadığım o cümleyi. Akıllandım ya, ders kitabının kenarındaki boşluğa not ettim hemen ama bu defa da hoşuma gitmedi o cümle. Gecedeki beri yaşadığım sıkıntıya değer miydi sanki o cümle, diye düşündüm.” (Su:2017-I/ 87)

3. Kendinin Kıyılarında: *Günlük, Anı, Mektup*

Başkalarının hayatını merak, insanın en derin açmazlarından biri. Kimileri roman türüne insanın düşkünlüğünü de böyle açıklıyor: Birilerinin hayatını öğrenmeye karşı duyduğumuz büyük ihtirasın takibi...

Günlükler, hatıralar bizim bu arzumuzu tatmin eden açık metinler. Bir yazarı, bir devri, bir grubu veya bir akımı, tarihin büyük resimde gizli kalmış küçük fotoğraflarını öğrenebileceğimiz en istisna metinler günlükler veya hatıralar. Batı’da çok yaygın olan bu yazma türü bizde maalesef çok az ve sınırlı sayıda müracaat edilen edebi bir tür. Bir günlük veya hatıra sadece onu yazanın kişisel tarihini vermiyor bize; kendi notları çevresinde o günün insanlık tarihini de okuyoruz adım adım. Otobiyografiler, günlükler, hatıralar bize bir bireyin şahsında insanlığın o çağdaki macerasını da aktarıyor.

Tanpınar’ın günlükleri yayınlandığında karşımıza, o güne kadar bildiğimizden o kadar farklı bir Ahmet Hamdi Tanpınar çıkmıştı ki şu başlıklı bir yazı yazmaktan kendimi alamamıştım: *Ahmet Hangi Tanpınar!*

Hüseyin Su’nun günlükleri de, aynı düşüncenin izinde okunduğunda onun kişisel tarihi kadar, ona paralel olarak bir Türkiye tarihi okuma fırsatı da veriyor. Resmiyetten uzak, sıcak, samimi, içten, doğal bir tarih okuma macerası. Günlüklerinde kendisi de bu türün önemine dikkat çekiyor:

“*Günlük, anı, mektup ve öz yaşam öyküsü türünden kitapları daha öğretici buluyorum. Aynı zamanda rahat... Bu tür kitapları okurken daha çok inanıyorum yazılanlara ve okuduklarıma. Sanırım bütün bunların nedeni, bu tür kitaplarda kendiliğindenliğin, doğallığın, insani sıcaklığın daha çok, sanatsal yapıntının daha az oluşudur. Sanatta hoşumuza giden, aldanmamızı sağlayan yalanın bu tür kitaplarda ustaca kurgusal kalıplara oturmada, yani amatörce bulunmasıdır. Hayatın çıplak etkisi galiba çarpıcı olan.*” (Su:2017-I/ 147)

Çoğu insanın günlük tutmaktan neden kaçındığını da şu satırları okuyunca daha iyi anlıyoruz: “*Günlük tutmak (daha doğrusu yazmak) duvar örmek gibi bir dikkat yoğunluğunu gerektiriyor. Hiç durmadan tuğlaları dizeceksin. Uyumlu ve belli bir düzen içinde dizilecek. Bir hayatı tamamlayacak sonunda...*” (Su:2017-I/ 240)

Günlüklere nasıl bir ad vereceğini, daha yazarken kendisine dert edinmiş: (4 Ekim 1985 tarihli günlükten):

“*Peki, ben ne ad verebilirim tuttuğum bu günlüklere? Eğer bir gün yayınlanma imkanı olursa tabii!..*”

Ayak İzleri, Ardındaki Ayak İzleri, Yaşama Uğraşı, Yaşadığımı İtiraf Ediyorum..” bunlardan bazıları. Ama daha yeni yayınlanan günlüklere o zaman bugünkü adı verilmiştir bile: “*Günlükler içinse bir yerlere Takvim Yırtıkları* adını not etmişim...” (Su:2017-I/ 239)

Tarihe Bir Katkı Olarak Günlükler

Günlükler sadece kişisel tarih değil dedik, aynı zamanda tarihi anlamaya da önemli notlar düşmek demek. Burada birkaç örnek vermek istedik.

Hüseyin Su, Ağrı’daki bir öğretmen arkadaşının yaşadığı zorlukları anlatırken o günkü siyasal koşulların nasıl korkunç olduğuna ve dehşetine yazdığı günlüğüyle şahitlik yapıyor. Bu şahitlik, ülkemizde o günlerden sonra şiddetle tırmanan terör olaylarına kimlerin su taşıdığını da apaçık göstermiş olmuyor mu? “*Ağrıda çay evlerinin duvarlarında “Kürtçe konuşmak yasak!” yazıları asılmış. Düşününce ürüyor insan, bu mekânlara gelip oturan insanların çoğunluğunu Türkçe bilmeyen Kürtlerin oluşturduğunu düşünüyorum. Bu kahvelerde Kürtçe konuşmak yasak!..*” (Su:2017-I/ 33.)

Günlüklerin kültürel tarihimiz için ne derecede önemli olduğuna bir örnek de Hüseyin Su'nun günlüklerinden. Kütahya'daki bir Ramazan geleneğinden: "*Orucun belli sayıya ulaştığı günlerde, genellikle de on beşinden sonra damatlar, kayınvalidelere helva götürüyor, çünkü kendileri her hafta Salı ve Perşembe günleri kayın validelerin mantılarını yiyorlar.*" (Su:2017-I/51)

12 Eylül günleridir, ülkeye sıkıyönetim hâkimdir. Hüseyin Su, 15 Şubat 1983 tarihli günlüğünde yazar ve kitaplar üzerindeki derin baskılardan, toplatılan, depolarda çürütülen kitaplardan, hapse tıkmış yazarlardan bahsediyor. Daha da acısı şu:

Kendisi öğretmendir, sık sık sınıflar basılır ve idareciler yasak yayınlar ararlar ve sınıflardan Hüseyin Su'nun öğrencilere tavsiye ettiği kitapları, okuttuğu kitapları toplayıp götürürler ve bir de Hüseyin Su'yu uyarırlar: "*Sonunda beni çağırıp sakıncalı olmasa bile öğrencileri kitap okumak için zorlamamam hususunda uyardılar...*" (Su:2017-I/ 83)

Nuri Pakdil'in Bedava Kitap Dağıtması

Hüseyin Su'nun bu günlüklerinin şahsi tarihime dokunan bir yeri de var. Nasıl mı? Şöyle:

Ankara'da Hacettepe'de öğrenciyiz. Tarihini tam hatırlamıyorum, 1983 yılında üniversiteye girdiğime göre, ondan sonra yıllardan birinde olmalı haliyle. Bir gün birisinin bedava kitap dağıttığı haberi geldi yurda. Ankara'daki okul harici zamanları Kocabeyoğlu Pasajı ve Zafer Çarşısı'ndaki eski kitapçılarda geçen insanlar olarak bu habere o kadar sevindik ki!..

Arkadaşlarla hemen yola çıktık, Akay caddesinde, bir iş hanında birisi kitap dağıtıyordu. Sıraya girdik, sinirli bir adam kucağımıza birkaç kitap bıraktı. Nuri Pakdil imiş, bilmiyorduk. Ben gaflette bulunup "kitapları neden bedava dağıttığı" sordum. Bana öfkeyle bakarak 'sana ne?' dedi. Ben de merak ettiğimi söyledim. "Bunca yıl okuduk, yazdık, bastık dağıttık da bir karşılık mı bulduk, neye yaradı ki!" manasında bir şeyler söyledi, yine öfkeli bir sesle. Sonra "sıradaki" diye bağırdı. Biz de kitapları kucaklayıp çıktık. Okuyan, yazan bir insanın bu kırıcı tavrına hiçbir anlam verememiştik, hatta kitaplarını da oraya bırakarak çıkıp gitmeyi düşündüm bir an. Ama dayanamadık işte, kitaplara sevinmeden, adama da kızarak ayrıldık oradan.

Şimdi günlükleri okurken Hüseyin Su'nun tam da o günleri anlattığı bölüme geldim. Hatta benim hatırlamadığım tarihi de veriyor bu satırlarda.

5 Ocak 1985 tarihli notlar şu şekilde:

"*Bugün Hâdi geldi ve bir hafta önce Ankara'da, Edebiyat Dergisinin bürosunda yaşananları anlattı...*

Akay yokuşunda trafik tıkanmış 31 Aralık 1984 günü. Ankara'daki öğrenci yurtlarına haber verilmiş ve Edebiyat'ın bürosunda başlayan kuyruk Demirler Pasajı'ndan Akay Yokuşuna taşmış. İnsanlar, kucaklarında kitaplar ve dergilerle yokuştan aşağı iniyorlarmış. Nuri Pakdil, takım takım kitap ve dergileri öğrencilere verirken 'Halktan aldık halka veriyoruz' diyormuş." (Su:2017-I/ 211-212)

Bendeniz bu "halktan alıyoruz, halka veriyoruz" kısmına şahit olmadım. Belki de biz başka bir öfke seansına denk gelmiştik.

4. Kitap Okumanın Kıyılarında:

Burada *okumanın kıyılarında* başlığımı açma ihtiyacı duydum. Neden *kıyılarında* diye sorulabilir. Çünkü kimse okumanın *künhüne vakıf olamaz*, okumak eğer bir okyanussa (ki öyledir) kimse bu okyanusun kıyılarında dolaşmaktan öte gidemez, kimse bu okyanusun diplerini dalıp nihayetini bulamaz. Her okur ancak okumak deryasının kıyılarında dolaşır durur. Goethe'nin dediği gibi: "İnsanlar okumayı öğrenmenin bir insanın ne kadar vaktini aldığını, ne çabalara mal olduğunu bilmezler. Ben bu işe seksen yılımı verdim, hala da amacıma ulaştığımı söyleyemem." (Eckermann,

2007/688) Hüseyin Su günlüklerini okurken, onun da –her değerli okur gibi- okuma üzerine yaptığı pek mühim vurgular dikkatimi çekti. Bu başlık altında onun okumaya dair, son derecede önemli dikkatlerini paylaşmak istedim.

Kimi okur için kitap tam bir fetiş nesnesi, kutsal bir nesne, okumaya eğil, dokunmaya, bakmaya kıyamıyor, nerede kaldı başkasına verecek! Bu insanları hiç anlamadım, anlamaya çalışmadım, çünkü böylelerini anlamın imkânı yok.

Her kitap okurunda bu kadar olmasa da kitaba karşı bir muhabbet var. Evladına bakar gibi bir muhabbet belki. Hüseyin Su’da da bunu görmek mümkün. Günlük’ünde zaman zaman bunlara da değinmiş:

“Okuduğum kitapları artık renkli ve kuru kalemlerle çiziyorum. Sayfalardaki kalem izlerinin solmaması için bir tür önlem bu. Tükenmez kalemle çizdiğim kitapları karıştırınca mavi de olsa siyah da olsa solduklarını görüyorum ve bu da bana bir tür hüüzün veriyor... Bir de yıpranan kitaplarım elbette. Benden önce yaşlanmışlar gibi. Kitaplarımın eskitilmesine dayanamıyorum.” (Su:2017-I/ 79)

Bir Yazma Bilinci Kırıcı Olarak Okuma

Okuma sanki ikinci ama yazma birincil eylem gibi görünüyor Hüseyin Su’da. Okumanın yazmayı ertelemek, yazmadan kaçmak gibi olumsuz bir işlevine sık sık göndermede bulunuyor. Bende de bu hal sık sık tezahür ettiği için aslında durumu anlıyorum. Ama ben onun kadar durumu net ifade edemedim herhalde. Mesela okumanın şöyle bir mahzuru vardır ona göre:

*“... Yalnızca okuyorum! Okuyorum! Daha doğrusu tıknırcasına okuyorum. Böylesi okumalar, faydalı olmamakla birlikte, zihinsel şişkinliğe de dönüşüyor bir yandan. Bunu bittecrübe hissediyorum. Bu tür okumaların, daha doğrusu **okuma oburluğunun** bir başka sakıncası da kalem ve kâğıtla aramızdaki mesafeyi çoğaltması oluyor. Bu mesafeyi kaldıracak bir başka okuma biçimi gerekiyor bize.”* (Su:2017-I/ 263-264.)

Bazen okuma bir kaçış için oluyor:

“Ancak okuyabiliyorum. Hatta yazıdan, hatta yazamama sıkıntısından kaçmak için daha çok okuyorum. Daha çok... Daha çok...” (Su:2017-I/ 34.)

Okumaktan yazmaya vakit ayıramıyorum. Daha doğrusu, yazmaktan kaçmak için okumaya sığınyorum. (Su:2017-I/ 45), “Zayıf yanımı biliyorum; yazma sürecinde sancıdan yılıyorum, kaçıyorum ve kitaplığa sığınyorum.” (Su:2017-I/ 45)

5. Çevirinin Kıyılarında

Yazı âlemindeki en önemli sorunlardan ve hatta tartışmalardan biridir: Bir dille yazılmış bir eseri başka bir dile çevirmek ne kadar mümkündür? Çevrilen dil veya çeviren kişi çevirdiği esere ne katar, ondan ne eksiltir? İyi bir çeviri nasıl olmalıdır veya nelerle mümkündür, ülkemizde çeviri işleri nasıl gitmektedir? Bunlar cevabı kesin olarak verilemeyen, tartışılıp duran sorular. Çok ciddi bir okur ve yazar olarak Hüseyin Su’nun da bu konulara değinememesi düşünülemezdi her halde.

Çeviri Sorunları

“Olmamış ayva ”, “Çakıllı tarlada çift sürmek”, “Ağzında bir avuç çakıl taşı olmak” bunlar ne mi? Çevirisi berbat olan eserlerin Hüseyin Su dilindeki metaforları.

Ülkemizdeki çeviri sorunları enine boyuna konuşup tartıştığımız en güncel meselelerden biridir, tabii kitap okuyanlar arasında. Şaban Sağlık hocanın sık sık yaptığı benzetmeyle söylemek gerekirse pek çok çeviri *“olmamış bir ayva”* gibidir, ısırırız ama öylece boğazınızda kalır, ne aşağı gider, ne geri gelir, perişan olursunuz.

Hüseyin Su, bir Tahsil Yücel çevirisi okumaktadır. Biz de onun çevirilerini okurken, anlamadığımız bazı kelimelerin Fransızcalarına bakar, daha iyi anlardır, böyle bir komedi işte. Hüseyin Su da onun çevirilerinden hayli rahatsız olmuş ki şöyle bir not düşmüş 3 Eylül 1982 tarihli güncesine: “*Tahsil Yücel’in çevirilerini de yazdıklarını da okurken her zaman kendimi taşlı bir tarlada çift sürüyormuşum gibi hissedirim. Asıl Bezirci, Enis Batur’la ilgili bir yazısında diline ilişkin şöyle demişti: ‘Ağzında bir avuç çakıl taşı var Enis Batur’un.’ Tam olarak böyleydi sanırım. Bu cümleyi Tahsin Yücel içinde söyleyebiliriz rahatlıkla.*” (Su:2017-I/ s.66).

Hadis Çevirilerindeki Vahim Yanlışlar:

Hadislerin, eşsüremli değil de sadece artsüremli olarak okunması, bugünün insanına hitap eder halinin dikkate alınmaması, anlamın güncellenmemesi ve hatta aksine genellenmesi, metnin ruhunun değil, sadece örneğin tekrarı ve anlamın ruh ve öz üzerine değil de örnek üzerine bina edilmesi en büyük sorunlarımızdan biridir. Bu, o kadar ciddi bir sorun ki, böylesi çeviriler peygamberî anlamı daracık kalıplara sokup yok ediyor, işin ruhunu bir yana bırakıp anlamı sadece parodik olana indiriyor. Anlamın yaratması gereken dehşet ve uyarı yok edilip, sadece basit bir iki örnekle, ilahi uyarı geçiştirilip silikleştiriliyor. Bunu bir örnekle izaha çalışayım:

Peygamberimiz bir gün pazara gider ve bir çuval içinde hububat satan birinin yanına yaklaşır. Mübarek elini çuvala daldırır ve satıcının yaş hububatı çuvalın altına, kurusunu da çuvalın üstüne koyduğunu, yani resmen satıcı kandırmaya çalıştığı anlar ve bunun üzerine aynen şöyle söyler: “**Men gaşşanâ feleyse minnâ: Aldatan bizden değildir.**” Burada parantez arası bir ibare yoktur, anlam son derece açıktır, “*kim müşterisini kandırıyorsa o bizden, yani Müslümanlardan değildir!*” anlamı vardır. Ne bir metafor vardır, ne simge ne de bir imge. Kelimeler son derece yalın seçilmiştir. Peki, bu nasıl çevrilmiş? Şöyle “*Aldatan –gerçek manada- bizden değildir.*” peki orijinalinde *gerçek/hakiki manada* diye bir bölüm var mı yok? Kim, hangi hakla bu metinlere müdahale ediyor?

Geçenlerde bir vaiz bu hadisi Cuma vaazında kullandı ve aynen şöyle dedi: “İçinizde esnaf vardır muhterem cemaat. Peygamberimiz size sesleniyor ve müşterisini aldatan bizden değildir! Diyor, aman dikkat edin ha!” Peki, bu hadis sadece *Esnaf* için mi kullanılacaktır? Böyle bir anlam sınırlaması olabilir mi? Öğrencisini aldatan öğretmen, hastasını kandıran doktor, cemaatini aldatan imam vb. bu hadis kapsamına girmiyor mu?

İşte Hüseyin Su benim hemen her fırsatta dile getirdiğim bu hadis çevirilerindeki anlam tahsislerine ve bunların yarattığı trajik yanlışla, vahim hataya dikkate çekmiş, tâ 17 Nisan 1983 tarihli günlüğünde:

“*Tefsirle birlikte hadis de okumaya çalışıyorum sürekli. Bugün bir hadisin mealini Arapça metniyle karşılaştırdırca ‘Türkçelerine’ karşı kuşkuym daha da arttı. Hadis meallerini verirken ayrıç içinde yazılan bazı sözcükleri amaçlı olarak yani kasten mi yazıyorlar acaba? Ayrıç içine alına sözcük, Arapça metinde birebir olmadığı gibi gereği de yok. Bu durum, insanların ifade gücünü ve mantığının nasıl işlediğini de gösteriyor bize.*”

Bir hadisin asıl metni şöyle: “Yakın komşusu aç iken tok yaşayan mü’min değildir.” ayrıç içinde ‘mü’min değildir’ ifadesinden önce (Kâmil) sözcüğü eklenmiş: ‘(kâmil) mümin değildir.’ Çevirmen ‘dinden çıkar’ diye anlaşılmasın diye bu yola başvurmuş olmalı elbet. Ne ki hadisin anlamındaki vurucu inceliği ve ‘hayf’ı yok ediyor açılan parantez; hadisin anlamı paranteze alınıyor. Hadis şöyle bitiyor: ‘Leyse’l-mü’minü’

Daha sonra birçok hadisin mealine bu gözle baktım. Hemen hemen çoğunda aynı çeviri yöntemi uygulanmış. İnsanın değer verdiği, üstüne titredığı bir şeyi sevgiye kırıp dökmesi, boğması gibi bir durum bu.” (Su:2017-I/ 88-89).

Bu çeviri yanlışları, Peygamberimizin insanlarda yaratmak istediği ürpertici uyarıya mani oluyor. Kişi filanca hareketi yaptığında, Peygamberin uyarısıyla dinden çıkacağını bilmesi gerekir,

çeviri yerli yerinde yapılırsa insanlar, Peygamberin dikkat çektiği mevzuya çok daha duyarlı, çok daha dikkatli olmazlar mı?

Bugün bu duyarlılığın ve dikkatin olmamasının en büyük sebebi işte bu çeviri hataları, din dilindeki yozlaşmadır.

6. Nuri Pakdil'in Kıyılarında

Hüseyin Su'nun günlüklerinin en derin katmanında Nuri Pakdil izleği yer almaktadır. Ona Hüseyin Su adını veren odur. Ona yazma ve okuma bilincini, *hangi amaca matufen* sürdüreceğini bilinçaltı olarak sürekli fısıldayan odur. Hüseyin Su eylemleri Nuri Pakdil'in olmadığı yerde bile "ya o görürse, haberdar olursa ne der?" korkusuyla sürdürülmektedir: "*Nuri Pakdil'in her zaman, nereden geleceği belli olmayan şaşırtıcı hamlelerine karşı tetikte olmalıyım.*" (Su:2017-I/ 75).

Nuri Pakdil ile olan manevi ilişkileri bir şeyh-mürit ilişkisinden de ötededir veya en azından o mesabededir. Bunu, *bağlanmayan bir akıl*ın anlaması nerdeyse imkânsızdır. Mesela benim aklım böylesi bir bağlanmayı, adanmayı asla algılayamamaktadır. Bir insanın bir insan akarışı duyduğu bu çok katmanlı bağlanmanın ardında neyin olabileceği tartışmalara muhtaç bir konudur.

Günlükler okunduğunda bu bu derin bağlılık hemen her satırda apaçık görülüyor. Tabii ben bunları birinci ciltteki durumlara göre yazıyoruz, diğer ciltler şu anda kaplam alını dışında. Ama onun **Entelektüel Öfke: Nuri Pakdil** başlığıyla daha bir yıl önce yayınlanan eserine bakıldığında da bu derin bağlılığın izleri görülecektir.

Bu bölümde Hüseyin Su'nun, Nuri Pakdil ile ilişkili dikkatlerine benim dikkatlerimi paylaşmak istiyorum. Daha başlangıçta çarpıcı bir cümle sizi karşılıyor: "*Bir şehri Nuri Pakdil'le gezmek, o "şehre girmek" demektir.*" (Su:2017-I/ 53)

İstanbul'da olan Hüseyin Su, Pakdil'den izin alıp karşıya geçerek gezmek isterler. Nuri Pakdil "Tarihi ve turistik yerleri pek bilmediğini, bu nedenle bize rehberlik yapamayacağını, onlar dönünceye dek evde kalıp çalışmasının daha uygun olacağını" söyler. (Su:2017-I/ 55)

Nuri Pakdil'in çocukluğundan beri okuduğu bir gazeteden bahseder Hüseyin Su ama adını vermez (Su:2017-I/ 58). Bir yürüyüş sonrası, bir kahve masasında üzüm-peynir-kavun ekmekten ibaret bir öğle yemeği yerler. Nuri Pakdil yan masadaki gazeteye bakar elini bile sürmez bu gazeteye, sadece yan gözle bakar. Gazeteye karşı tavrını Hüseyin Su şu şekilde ifade ediyor: "*Elini vurmuyordu bu gazeteye. Biz sayfaları çeviriyorduk ve kendisi de şöyle bir göz atıyordu zaman zaman müstehzi, zaman zaman da iğrenen bir bakışla. Gazete bile demezdi, paçavra derdi*" (Su:2017-I/ 63.) Bu, Tercüman gazetesidir. Acaba Nuri Pakdil'in Tercüman gazetesinden bu derin nefretinin sebebi nedir merak ettim.

Ben Ortaokul yıllarında, o zamanlar çıkan **Yeni Devir** gazetesini, **Mavera** dergisini, aynı zamanda da **Tercüman** gazetesini alır ve okurdum. Tercüman'ın Çocuk eki pek hoşuma giderdi. O ekle beraber verdiği çeşitli konuları havi fasiküllerinden kaç cilt ansiklopedim olmuştu! Onları her hafta alır, biriktirir, daha sonra fasiküller bittiğinde verilen o güzelim cilt kapaklarıyla ciltler ve onları defalarca okurdum. Bunları, Tercüman'ın bende olan derin izlerinden bahisle söylüyorum. Padişahlar Ansiklopedisi, İcatlar Ansiklopedisi vb. ansiklopedileri şu anda bu yazıyı yazarken bile derin bir tahassürle anıyorum. Tercüman gazetesini o zamanlar sağ camianın en önemli ve tirajı en yüksek gazetesi idi, malum. Nuri Pakdil'in bu katmerli öfke ve nefretinin siyasal, ideolojik ve düşünsel farklılıktan olduğu anlaşılıyor. Demek ki biz, bu nefreti duyacak bir hassasiyette hiçbir zaman olmadık.

Bir arkadaşı Nuri Pakdil'i Ebuzer Gıfârî'ye benzetmiş. Hüseyin Su da bunu onaylıyor: "*Tereddütsüz onaylarım; evet, bütünüyle öyle.*" (Su:2017-I/ 200) bu arkadaşı bu nitelemeyi kullanırken aynı zamanda Pakdil için "Usta" sıfatını da kullanmış, Hüseyin Su bu sığata katılmıyor:

“Arkadaşım, ‘Usta, bir Ebuzer Gıfari’dir dedi”...

Bir de şu ‘Usta’ sözcüğünü hiçbir zaman severek, benimseyerek yazıp söyleyemiyorum. Ama bütün arkadaşların dilinde bir ‘usta’dır aldı başını gidiyor... Nerden ve kimden mülhem bir sıfat bu ‘usta’ ve ilk kez kim kullandı acaba? İyi bir buluş değil her halükarda...” (Su:2017-I/ 200)

Nuri Pakdil Ne Yapıyordu?

Yukarıda kişisel tarihimizle alakalı olarak da değinmiştik, Nuri Pakdil, Ankara’da Edebiyat Dergisi bürosunda olan kitap ve dergileri öğrencilere bedava dağıtmış, büroyu kapatmış ve kahrederek ortadan *adeta* yok olmuştu.

Hüseyin Su, Nuri Pakdil’in İstanbul’dan Ankara’ya taşınması kararına çok şaşırıldığını ifade ediyor bir yerde ve buna bir anlam veremiyor:

“Mektubu 12 Ağustos’ta (1983) yazmış Nuri Pakdil. Dört beş güne kadar Ankara’ya taşınyormuş... Olağanüstü şeyler olmalı mutlaka. Hepimizin İstanbul’da yaşamasını isteyen, hatta yazarlıkla İstanbul’u özdeşleştiren Nuri Pakdil’in Ankara’ya dönmesi anlaşılır şey değil. Mektubunda kırgın, hatta kırık olduğu anlaşılıyor. Düşünüyorum da şimdi yüzünde kışın en şiddetli günleri hüküm sürüyordur kesinlikle. Gözleri ve ağzı, en acı okların toplandığı bir sadak gibidir.” (Su:2017-I/ 119)

Bu satırlardan anlaşılıyor ki Hüseyin Su haklıdır ve Nuri Pakdil Ankara gelmekle aradığını bulamamıştır. Hüseyin Su’nun Edebiyat Dergisi bürosunun kapatıldığı bu günlerde Nuri Pakdil’i çok merak ettiği anlaşılıyor.

Peki, Nuri Pakdil Edebiyat Bürosu’nu kapattıktan sonra acaba neler yapıyordu? İşte bu *gizemli kayıp zamanların* izini Hüseyin Su’nun günlüklerinden adım adım takip etmek mümkün:

Kayıp öncesi durum şu şekildedir:

“Derginin çevresinde sürekli daralan bir ıssızlık ağı var. Büroya, eve uğramalar; yazı göndermeler çok seyrekleşmiş. Nuri Pakdil’in zaten keskin olan dili ve davranışları âdeta bir usturaya dönüşmüş.” (Su:2017-I/ 142.)

Dergi kapatılmış, Nuri Pakdil *gâibe* karışmıştır:

“Edebiyat dergisinin bürosu da yok artık. 28 Ocak’ta boşalttık. Artık bütün gün dışarıda, dolaşarak ve kahvelerde oturarak yaşıyor. Sabahın en erken saatlerinde çıkıyor otelden ve gece saat 23:00-23.30 gibi ancak dönüyor.” (Su:2017-I/ 373.); *“Bizler evimizde barkımızda yaşarken kendisi sokaklarda kalmıştı (s. 376); “Bir haftadan beri gündüzlerini hep kahvelerde geçiriyordu.”* (Su:2017-I/ 377); *“Sabah en erken saatlerde otelden çıkıyor, akşama dek kahvelerde, namaz vakitlerinde camilerde, yemek vakitlerinde de lokantalarda dolaşıyor ve akşam da 23.00-23.30 gibi otele dönüyordu.”* (Su:2017-I/ 377).

Nuri Pakdil’in, çoğumuz için katlanılması mümkün olmayan bu hayata, hangi *çok yüksek bilinç ve inançla* katlandığını anlamak gerçekten çok zor. Ama günlüklerdeki şu notlar bizim onu anlamamızın önündeki en büyük engellerden birine dikkat çekiyor:

“Hele hele onu şahsen tanımayanların ve dil terbiyesinden geçmeyenlerin, yazdıklarını ve lügatini çözmesinin imkânsız olduğu bile söylenebilir.” (Su:2017-I/ 276) Yani onu herhangi bir eylem alanıyla tanımamız için şahsen de tanımak gerekiyor.

Nuri Pakdil Ne Der Sonra?

Yukarıda değinmiştik, Hüseyin Su ile Nuri Pakdil’le ilişkiler sanki Şeyh-Mürît ilişkisi gibi: Manen hemen her yerde müridini kontrol eden, *mürakabe eden* yani gözetleyen bir şeyh anlayışı vardır tarikatlarda. Öyle ki mürit *şeyhinin göreceği korkusuyla* onun olmadığı yerde bile yanlış bir iş yapmamaya dikkat eder. İşte böyle bir ilişki Hüseyin Su’daki:

“Kendimi gazete okumaktan vazgeçirmek için ikna etmeye çalışıyorum... Bir de Nuri Pakdil bugün gazete okumadığını bir bilse kaygısıyla kendimi ölçme kısıncasına alıyor.” (Su:2017-I/ 240)

Hüseyin Su, çok yememeye, kilo almamaya, özellikle göbek bağlamamaya dikkat eder çünkü: “... Göbek bağlarsam kesinlikle Nuri Pakdil’le görüşmeye cesaret edemem. Kendimizi ölçmemizi ve sürekli tetikte durmamızı sağlayan bir durum bu psikoloji de. İnsan her an kendisini görebileceği boy aynasını içinde taşımalı.” (Su:2017-I/ 88)

İlim ve Sanat dergisinden her ay yazı yazmasını isterler Hüseyin Su’dan, biraz temkinli durur hemen evet demez? Peki neden?

“İlim ve Sanat’ın her sayısına yazmamı istiyorlar. Her yerde yazmamız gerektiği hususundaki yazı ilkesine Edebiyat dergisinden sonra da en çok sadık kalan birisi olduğum için hemen ‘evet’ demedim derginin yöneticilerine. Nuri Pakdil görür ya da duyarsa ‘karşıya geçtiğime’ hükmeder kesinlikle.” (Su:2017-I/ 269)

Peki, neden Hüseyin Su “Nuri Pakdil ne der!”e bu kadar takılmakta, daha doğrusu bu düşünceyle kendini sınırlamakta hatta frenlemektedir?

Hüseyin Su, 28 Temmuz 1987 günü için, “Bugün Muharrem’in dördü” diye not düşmüş. Sonra da devam etmiş: “Önümüzdeki Cuma günü de 10 muharrem. Masadaki takvimde işaretlemeliyim unutmamak için. Nasıl olsa on Muharrem’i unutup unutmadığımızdan dolayı sınava çekileceğiz gelecek hafta.” (Su:2017-I/ 334). Peki, kim tarafından sınava çekilecekler? Tabii ki Nuri Pakdil tarafından. Bu “sürekli gözetleniyormuş” duygusuyla yaşamının ona nasıl bir katkısı var? Şöyle izah ediyor bunu:

“Her zaman bir ölçüm aletinin karşısında olmak duygusu ve dikkatiyle yaşamak güzel de bir türlü bu durumu sürekli bir duyarlık haline dönüştüremiyoruz nedense.” (Su:2017-I/ 334)

Nuri Pakdil’e Göre Dünyanın Gözcüleri

Anlaşılan, Nuri Pakdil’in Tarikat erbabına ve tarikatlara karşı özel bir “karşı duruşu” vardır. Beykoz civarında gezerken birisi bir Erenköy’deki tarikattan bahseder. Nuri Pakdil dikkat kesilir ve şöyle der “Şu gördüğünüz villaların ve köşkerlerin hepsi o tarikat erbabınıdır’ dedi. Adlarını bir bir sayıyordu. Sonra da bütün şeyhlere ilişkin Türkiye genellemesi yaparak bir cümle kurdu ki, onu buraya yazmam imkânsız!” (Su:2017-I/ 65)

Fakat 16 Temmuz 1987 tarihli günlüğünde bir Nuri Pakdil’le yaptığı bir Ankara gezisinde olay bir başka boyuta taşınıyor. Hüseyin Su Nuri Pakdil’le beraber uzun Ankara gezileri yapar, türbeleri bir bir ziyaret eder ve oralarda önemli farkındalıklar yaşarlar. Bu gezilerden birinde Nuri Pakdil, evliyaullah için Dünyanın Gözcüleri nitelemesini kullanır. Bence de harika bir tespit bu.

“Çerkez sokağa girmeden Karyağdı türbesine uğrayıp ziyaretimizi yaptık. Hiç geçmediğimiz sokaklara girip çıkarak üç türbeye daha uğradık. Bu ara sokaklarda türbe olduğunu bile bilmiyordum ben. Hacı Bayram’a dek yürüdük.” (Su:2017-I/ 320)

“Önce Karyağdı türbesini ziyaret edip Çerkez sokaktan Posta caddesi’ne çıktık. Karşıya geçip sokağın içindeki küçük caminin önündeki Hallâç Mahmut Tübesi’ni ziyaret ettik. “Ankara’nın en eski türbelerinden biridir bu Hallaç Mahmut türbesi” dedi. Camiyi biliyordum ama yanı başındaki türbe o güne dek hiç dikkatimi çekmemişti doğrusu. İtiraf ettim. ‘Biliyorum beyefendi, biliyorum, hem bizim arkadaşlarımız hem de genel olarak Müslümanlar **dünyanın gözcülerini** pek tanımazlar.” (Su:2017-I/ 324)

Hacıbayram’a da uğrayıp gece yarısı tekmillerini verdikten sonra edeple arkamızı dönmeden geri geri çekilerek ‘huzur’dan ayrıldık.” (Su:2017-I/ 324)

“Sabır ve namaz üzerine ilginç ve alışageldiğimizden çok farklı yorumlar yaptı. Her kavram onun dilinde bilenmiş bıçak halini alıyordu.” (Su:2017-I/ 275)

Yukarıda, Nuri Pakdil’in yazma konusunda J.P.Sartre’ı örnek aldığını, Hüseyin Su’nun notları eşliğinde söylemiştik. Ama şu notlardan anlaşılıyor ki bu *örnek alma* çok ama çok mahdut bir alanla sınırlıdır. Onlar, yazma dışındaki varlık alanlarıyla öyle abartıldığı gibi birer örnek şahsiyetler asla olamazlar.

Nuri Pakdil bir müddet Sartre’ı, Camu’yü, Simone de Beauvoair’i anlatıyor ve sonra diyor ki:

“Geçelim efendim geçelim bunların hepsini. Bunların hepsi de Ebuzer’in sakalının bir telinin molekülü bile etmezler. Binlerce Che’ler, Simone de Beauvoair’lar Beykoz’un Akbaba köyü yakınındaki o tepede, türbesinden yeryüzü temaşa eden Canfedâ Hatun’un saçının bir telinin molekülü bile etmezler efendim.” (Su:2017-I/ 367-68.)

7. Birilerinin Kıyılarında

Hüseyin Su, günlüklerinden pek çok kişi ve eserden bahsediyor. Bunlar içinde edebiyat, kültür ve sanat tarihimizin çok önemli simaları da var. Bunlar içinde dikkatimizi çekenler hakkındaki notlarımızı paylaşmak istedim.

Sezai Karakoç Dikkatleri

Günlüklerin birinci cildinde yer alan Sezai Karakoç’a ilişkin bazı değiniler dikkatimi çekti.

Hüseyin Su, bir ara arkadaşıyla Sezai Karakoç’un Diriliş mecmuasına uğrar. Sezai Karakoç, pek çok hatıra eşliğinde onlarla konuşur. Fakat H. Su, Karakoç’u gündelik siyasete fazla meraklı bulur ve bu turumu biraz yadırgar. O arada Sezai Karakoç dışarıdan geçen bir arkadaşını çağırır. “Paşa” diye hitap edilen bu kişi, Su’ya göre son derece sulu şakalar yapan, hafif bir tiptir. Bu kişi Karakoç’un Siyasal Bilgiler Fakültesi’nden arkadaşı imiş. Hüseyin Su, Karakoç’un bu hafif adama, sulu şakalarına nasıl tahammül ettiğini bir türlü aklı almaz. “Eğer Nuri Pakdil olsaydı bu adamı çoktan kapı dışarı ettiydi” der. (Su:2017-I/ 55-56)

Hüseyin Su, Nuri Pakdil’le Sezai Karakoç’u karşılaştırır ve gündelik siyaset, İran-İrak savaşı ve sair olaylar üzerine yorumları dikkate aldığı Karakoç’u son derece “sağcı” bulur. “*Düşünce dili derindi ama ne denli yumuşaktı böyle! Nuri Pakdil’in muhalif, entelektüel diline ve tavrına karşın Sezai Karakoç malumat sahibi bir kültür adamıydı sanki. Ama biz onun tefekkür boyutunu ve şairliğini çok iyi biliyorduk.*” (Su:2017-I/ 56-57)

Acaba biz, Nuri Pakdil ile Sezai Karakoç’u karşılaştırsak böylesi bir kıyaslama yapabilir miyiz? Bilmiyorum. Ama şu noktanın her zaman önemli olduğu bir daha ortaya çıkıyor: Büyükleri küçük, küçükleri büyük tanımamak gerekiyor. Bir şeyin içine doğru nüfuz o şeyin her zaman kıymet ve değerini artırmıyor. Denildiği gibi: Sevmelerin en güzeli uzaktan sevmektir, hele de bu “sevmek” büyük insanlar hakkında olursa.

Necip Fazıl’ın Kıyılarında Bile Değil Ya Da Necip Fazıl Ölmedi mi?

Günlüklerde Necip Fazıl’ın ölümüne dair hiçbir bilgi, ilgi, haber, duyum, işaret, gönderme yok. Bunun sebebini bir türlü çözemedim. Necip Fazıl 25 Mayıs 1983’te rahmet-i Rahman’a kavuşmuş idi. Günlüklerde en yakın 17 Mayıs ve 30 Mayıs 1983 tarihli metinler var. Peki, Üstad’ın vefatına ilişkin niye hiçbir bilgi yok? Bilmiyorum ve hiç de bir anlam veremedim, hatta şaşırdım...

Belli ki Necip Fazıl’ın vefatı Hüseyin Su’nun dikkatini çekmemiş veya çekmiş de günlüğüne yazma ihtiyacı hissetmemiş yahut da Necip Fazıl figürü onların dünyasında önemli bir yere denk düşmemiş, veya veya veya...

Birinci Cildin sonuna doğru nihayet Necip Fazıl'ın adına rastlıyoruz. Hüseyin Su bir gazeteye göz gezdirmektedir, orada Necip Fazıl'la ilgili bir anı görür, burada onu aktarmaktadır. Herhangi bir duygu ifadesi de yok. Fakat anıyı yazdıktan sonra bir değerlendirme yapıyor Necip Fazıl'la ilgili:

“Bu anlatılan olayda Necip Fazıl'ın kişiliğinin birçok yanlarını görmek mümkündür. Olayı düşünürken gözlerimin önünde onun tiklerle sarsılıp duran yüzünü ve sinirden titreyen ellerini canlandırabiliyorum. Elbette şu iki dizesini kendi sesinden dinleyerek:

Ruhum kelle şekeri, vehimlerse karınca.

Kömürden kara rengim, onlar beni sarınca.” (Su:2017-I/ 360-361)

Büyük Necip Fazıl, Türkiye’de, Müslüman bir sanatçının günlüklerine, böyle, bir lokantada garsondan “beyin isteyen”, gelmeyince de garsonun “garsondan beyin istemişsiniz beyefendi, yanlış kişiden istemişsiniz, beyini Allah’tan isteyeceksiniz” iğrenç esprisiyle ve ruhunun “kelle şekeri” olduğunu ironisiyle mi girecekti?

Cahit Zarifoğlu Dikkatleri

Cahit Zarifoğlu, Necip Fazıl’dan dört yıl sonra vefat etmişti. Necip Fazıl’ın vefatına bigâne kalan Hüseyin Su, Zarifoğlu’nun vefatı sonrası, (8 Haziran 1987) günlüğe hüznün cümleleri düşürmüştü:

“Öğleden sora Kızılay’da Ali Karaçalı ile karşılaştık, Cahit Zarifoğlu’nun iki gün önce öldüğünü söyledi. O da Ali Ulvi’den duymuş. Bugün üç gün olmuş öleli ve haberimiz bile olmamış...” (Su:2017-I/ 309) Bu cümlelerden sonra Cahit Zarifoğlu’nun kişiliği ve sanatına dair iki sayfalık methiye var. 10 Haziran 1987 tarihli günlüğünde yeniden değiniyor Zarifoğlu’na bu sefer bir gazetede ki ölüm haberi ve “kuru cümleler” vesilesiyle.

13 Haziran 1987 tarihli günlüğünde tekrar değiniyor Zarifoğlu’nun vefatına. Bu seferki vesile ölümünün ardından ona “övgüler dizilmesi”. Ama bu “kadirbilirliğin”, “değer”in ölümden sonra bilinmesine bir sitem eşliğinde...

Büyük Necip Fazıl, Büyük Cahit Zarifoğlu kadar bize büyük demek ki...

Hüseyin Su, 13 Haziran 1987 tarihli günlüğüne Cemil Meriç’in vefatı haberiyle başlıyor. İlginç olan bu vefatı hemen birkaç saat sonra duymuş olması:

“Cemil Meriç de ölmüş...”

İçinde arı kovanlarının sıralandığı, uğultudan kendisinin de kendisini tanıyanların da ürktüğü, o kafanın içindeki uğultu durdu; çalışmıyor artık. Her biri bir ansiklopedi içeriğine sahip o kitapları ‘söyleyerek yazan’ o ağız bir kaç saat önce susmuş.” (Su:2017-I/ 314)

8. İnsanın Kıyılarında

Bendeniz Hüseyin Su’yu, girişte de dediğim gibi sakin, sessiz, derin ve az konuşan, ziyaretine gelenlere karşı saygıyı elden bırakmayan bir kişi olarak tanıdım. Fakat günlüklerine baktığımda daha öfkeli, daha tahammülsüz gördüm. Tabii benim tanıdığım Hüseyin Su ile günlüklerini okuduğum Hüseyin Su Arasında en azından bir yirmi yıl fark var.

Kendince *basit* gördüğü insanlara karşı son derecede öfkeli. Günlüklerde okumayan, düşünmeyen insanlar genellikle aşağı sıfatlarla anılıyor ve hatta biraz da tiksiniyor gibi:

“Bazı insanlarla sabahın seher vaktinde yüz yüze gelmek katlanılmaz bir tiksinti veriyor bana iştahum kaçıyor, nasibim azalıyor gibi bir duyguya kapılıyorum.” (Su:2017-I/ 123)

Hele bazı insanlar için kullandığı *belhüm adall: Hayvandan da aşağı* tabiri (ki Kur’ânî bir nitelemedir ve Araf suresi 179. Ayette geçer) insan için kullanıldığında son derecede sakıncalı bir

durum gelir bana. Allah, bazı insanları o sıfatla niteleyebilir, Allah kalplerin özünü bilmektedir. Ama bir insanın bir insan için o sıfatı kullanması her zaman çok rahatsız edici gelmiştir bana:

Askerdeler: “Henüz güneş doğmadı. Bu vakitlerde, öyle yüzler var ki onları görmekten kaçıyorum. İlk bakışta görülebilen bir netlik ve dehşet: Belhüm edal!” (Su:2017-I/ 112)

“Evet, insanların çoğu görmüyor, duymuyor, bilmiyor ve inanmıyor! O halde şaşılacak pek bir şey yok! Öyle mi peki?

Yani, ‘belhüm edal’ mi?

Evet!” (Su:2017-I/ 137)

Hâşâ, kimseye akıl verecek değiliz, ben sadece kendi düşüncelerimi paylaşmak kastıyla da yazıyorum bunları. Keşke bu günlükleri daha önceleri yayınlansaydı, bizler bu günlükleri okuyarak Hüseyin Su’yu tanısaydık ve bu meseleleri de onunla enikonu konuşabilseydik. Şimdi bu hususlarda nasıl düşünüyor, bilmiyorum. Bazen kendisinden de şikâyet ettiği olmuyor değil, ama bu meselelerde değil bunlar: “Yine şikâyete başladım. İyisi mi burada keseyim bugünlik.” (Su:2017-I/ 74).

Günlüklerin diğer ciltlerine bakılırsa bu konularda farklı dikkatlerle karşılaşırız belki. Ama birinci cildi okumak bize pek çok şey kazandırdı. Onun özellikle yazma, okuma, insanı insan yapar değerlerin yitimi, Nuri Pakdil üzerine dikkatleri bizi önemli bir entelektüelin zihin, fikir ve hayaller dünyasında bir geziye çıkardı. Bu geziler, arayan insanların, büyük arayıcıların peşinde hangi izlekleri takip edeceğini de gösteriyor. Nelerin yittiği anlamak için, nelerin yittiğini bize acı tecrübelerle aktaran büyük insanların ikrar ve şahitliğine ihtiyacımız var. Hüseyin Su, o büyük insanların bir kısmıyla tanışmış, o büyük tecrübelerle insanlık yolunda mühim mesafeler kat etmiş bir düşünce insanı. Biz de büyüklere şahit olanlara şahit olarak iyilik kervanında topal bir karınca olalım. Yolda olmak az iş değil, gaye varmak tabii ki, inşallah o da nasip olur.

KAYNAKÇA

Eckermann, Johann Peter (2007). **Yaşamının Son Yıllarında Goethe ile Konuşmalar**, (Çev: Mahmure Kahraman), İş Bankası Yay., İstanbul.

Hüseyin Su Kitabı, (2005). (Derleyen: Ömer Lekesiz-Kemal Aykut) Nehir Yay. İstanbul.

Sartre, J.P. (2005). **Edebiyat Nedir**, (Çev: Bertan Onaran), Can Yay., İstanbul.

Su, Hüseyin (2016). **Hikaye Anlatıcısı**, Şule yay., İstanbul.

Su, Hüseyin (2017). **Takvim Yaprakları I-Günlük**, Şule Yay. İstanbul.

Su, Hüseyin (2017). **Takvim Yaprakları III-Günlük**, Şule Yay. İstanbul.

Su, Hüseyin (2018). **Entelektüel Öfke: Nuri Pakdil**, Şule Yay., İstanbul.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (1996). **Yaşadığım Gibi**, (Haz: Birol Emil), Dergah Yay., İstanbul, 2. Baskı.